

Szeifer Csaba

A könyvtárbuszos szolgáltatás jelene és jövője Magyarországon

Interjú négy megyei könyvtárigazgatóval

Kijelenthető, hogy folyamatos fejlődésben van a magyarországi könyvtárbuszos szolgáltatás. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint a 2019 szeptemberében átadott egri és miskolci könyvtárbuszok, valamint az, hogy Baranyában és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében már évek óta folyamatos a szolgáltatás. Két páros interjúban négy megyei könyvtárigazgatóval beszélgettünk az eddigi tapasztalatokról és a most induló szolgáltatásokról.

– A bővülő könyvtárbuszos szolgáltatás új belépői: Heves és Borsod-Abaúj-Zemplén megye. Milyen elképzelésekkel vágtak neki intézményeik a könyvtárbusz beszerzésének?

– Tózsér Istvánné (Bródy Sándor Megyei és Városi Könyvtár – Heves megye): 2004-ben elkészítettük a Heves megyei könyvtárellátási szolgáltatás szolgáltatásfejlesztési tervét a 2014–2018-as időszakra, amelyet 2016-ban felülvizsgáltunk. Jelenleg 98 Heves megyei kistélepülésen biztosítjuk a KSZR teljes körű szolgáltatásait. Azokon a településeken, ahol a szolgáltató könyvtár minden erőfeszítése ellenére – a helyi önkormányzat gazdasági, pénzügyi problémái, infrastrukturális hiányosságok, vagy megfelelő személy hiánya miatt – nehézségekbe ütközik a minőségi szolgáltatás megvalósítása (a legutóbbi állapotfelmérés szerint 23 településen), élve a pályázati támogatás adta lehetőséggel, könyvtárbuszt terveztünk a Hevestéka rendszerbe beállítani. Intézményünkben a buszos szolgáltatás tervezésekor is minden területen arra törekszünk, hogy megbízhatóan, a lehető legjobban, a helyi igényekhez alkalmazkodva tudjuk feladatainkat elvégez-

ni. A projekt előkészítésekor tekintettel voltunk arra, hogy vannak olyan településeink, ahol vagy a könyvtár alapterülete, az épület állaga nem alkalmas a minőségi szolgáltatások biztosítására - vagy a személyi feltételekben nem feleltek meg a követelményeinknek. Az elmúlt években megtanultunk pályázatot írni, projekteket megtervezni, megvalósítani, pályázati elszámolásokat készíteni. Mindez garancia arra, hogy ezekkel mindenekeelőtt a szakmaiságot képviseljük, az innovatív-kreatív, különleges projekteket valósítsuk meg. Azt gondolom, hogy a könyvtárbusz és a szolgáltatás egészének megtervezése igazán különleges munka volt.

– **Dr. Prokai Margit (II. Rákóczi Ferenc Megyei és Városi Könyvtár – Borod-Abauj-Zemplén megye):** A szolgáltatásnak van múltja nálunk: a megyében először, hatvan évvel ezelőtt, 1959. július 1-jén kezdte meg működését a megyei könyvtár „azürkék színű” művelődési autója, mely a tanyák lakosságához juttatta el a kultúrát, könyveket, ismeretterjesztő előadásokat és filmvetítések formájában. Majd 1960-ban még egy kisebb busz méretű Csepel Diesel kisteherautót kapott a megyei könyvtár a szolgáltatások mobil népszerűsítésére. Ezt követően a speciális könyvtári gépjárművek szolgáltatása sokáig szünetelt, az ezredfordulót követően a mozgókönyvtári ellátás keretében indultak újra. A 2013-tól induló KSZR keretében került sor a Szendrői Önkormányzattól a Mercedes Sprinter megvásárlására, majd az edelényi térségben történő üzemeltetésére. 2019. október 1-től az új nagy könyvtárbusz és egy saját kis könyvtárbusz viszi a szolgáltatásokat, az encsi könyvtárbusz „leáll”. A nagyobb könyvtárbusz sokkal gazdagabb szolgáltatási kínálatot lesz képes nyújtani, a könyv, időszaki kiadványok, audiovizuális dokumentumok és könyvtárközi kölcsönzési lehetőségek mellett széles sávú internet, három számítógép, projektor, tv, KönyvtárMozi és különböző programok, foglalkozások, képzések, oktatások szervezése is lehetővé válik. A kis könyvtárbuszok előnye a hegyvidéki kistelepülésekre való feljutás biztosítása, akár a téli időszakban is. Előnyként alkalmaztuk azt a gyakorlatot is, hogy a mozgásképtelen vagy helyhez kötött idős olvasók számára házhoz szállítottuk a kért dokumentumokat, lehetőséget biztosítottunk egy településen több megállási pontra (például öregek otthona). A nagy busz szolgáltatási képességének gazdagsága indokolta a pályázat benyújtását a szinte kivétel nélkül hátrányos helyzetű, kedvezményezett kistelepülések ellátására. A megyében a nagy és kis könyvtárbusz összesen mintegy 16 ezer lakos könyvtári ellátását biztosítja.

– Miként zajlott az előkészítés folyamata?

– **Dr. Prokai Margit:** Mivel 2013-tól már két kis könyvtárbusz működött a megyében, a sajátos földrajzi és településszerkezeti adottságok miatt újraterveztük a kistelepülések könyvtárbuszos ellátását. 2017-ben igényfelmérést és elégedettségmérést végeztünk a buszos szolgáltatást igénybe vevők körében. Feltérképeztük azokat a településeket, ahová a könyvtárbusz biztonságosan el tud jutni, akár a téli időszakban is. Olyan településeket céloztunk meg, ahová a tömegközlekedés

menetrend szerinti buszos járatai is eljutnak. Megkerestük az érintett polgármestereket, felmértük, hogy van-e rá igény és vállalják-e a nagyobb könyvtárbuszt, és erről előzetes megállapodást kötöttünk velük a pályázat benyújtása előtt. A megállóhelyek a kisbuszok számára már rendelkezésre álltak, de közlekedésbiztonsági szempontból nem minden kistelepülésen állt rendelkezésre a megfelelő feltétel (biztonságos leparkolás, áramfelvétel, menetrend szerinti állásidő, megfordulás stb.). A két említett térségből kiválogattuk azokat, ahol biztosítottak a feltételek, így kialakult az a 27 kistelepülést érintő menetrend, amely részben az edelényi, részben az encsi térség településeit foglalja magában. A korábbi kis könyvtárbusz a továbbiakban 30 kistelepülésen viszi tovább a szolgáltatásokat, a két térség területén. A könyvtárbuszos szolgáltatásokban 2013 óta lehetőséget biztosítunk az igény szerinti változtatásra, javaslatokat is megfogalmazunk a települések vezetői számára. Ahol igénylik a közösségi tér létrehozását, lehetőséget biztosítanak könyvtári helyiség kialakítására, a szolgáltatást letétire változtatjuk, ez főként az 501-1000 lakos közötti települések esetén ajánlott. Ezzel a lehetőséggel az évek során minden évben élt 1-2 település.

– **Tózsér Istvánné:** Minden projekt előkészítése rendkívül izgalmas feladat, s akkor lehet jó, ha lehetőleg mindenben tudunk az előzetes igényfelmérés alapján tervezni. A könyvtárbuszos szolgáltatásnál is így történt, és segítségünkre volt, hogy előben is láthattuk a Baranya és a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei szolgáltatásokat. Az érintett települések egytől egyig igent mondtak a megkeresésre, sőt a pályázati kiírás szerint elvárt 20 település számát 23-ra növeltük. Minden településsel együttműködési megállapodásban rögzítettük a feltételeket, a buszmegállók kialakításának technikai paramétereit. Izgalmas időszak volt a könyvtárbusz közbeszerzési pályázatának megfogalmazása, a műszaki-technikai jellemzők összeállítása is. A közbeszerzési eljárás során a megbízást a Tornádó International Jármű- és Gépgyártó Kft. nyerte el. Az elkészült könyvtárbusz az ő igényességük, szakmai megbízhatóságuk eredményeként könnyen üzemeltethető, a céloknak a legapróbb részleteiben is megfelelő jármű. A megfelelő műszaki paraméterek biztosítása mellett célunk volt az is, hogy kívül-belül vonzó, érdekes és látványos járművel tudjunk különleges és innovatív könyvtárbuszos szolgáltatást nyújtani. A busz arculata nem csak belül izgalmas, az oldalfalokon elhelyezett QR-kódok használatával akár már belépés előtt hozzájuthatunk elektronikus dokumentumokhoz, hangoskönyvekhez, videókhöz.

– **A szolgáltatás mindkét megyében 2019 őszén indult el. Milyen menetrend szerint fognak közlekedni a járművek, hogy képzeljük el egy napját a könyvtárbusznak?**

– **Tózsér Istvánné:** A szolgáltatásunk októberben elindult. Előtte, szeptember elején a könyvtárbusz ünnepélyes átadásán Egerben, a Dobó téren is be tudtuk mutatni az egri polgároknak a könyvtár új szolgálatoegységét. A hónap máso-

dik felében a busz a partneriskoláinkba látogatott el, népszerűsítve az iskolai és közkönyvtári szolgáltatásokat, az olvasást, a Nagy Könyves Beavatás programot. A szolgáltatás során minden partnertelepülésen kéthetente 2 órán át tart nyitva a busz. A menetrend kialakításakor előzetesen egyeztettünk a településekkel; a lakosság életkora, szokásai alapján van délelőtti, délutáni és esti nyitvatartás is. A jármű keddtől péntekig járja a megye útjait, hétfőn a belső feladatok, karbantartás, az állomány feltöltése zajlik. A buszon nem kizárólag dokumentumok kölcsonözhetőek, a belső kialakítás alkalmas a KönyvtárMozi programok lebonyolítására, kiscsoportos foglalkozásokra, programokra, számítógép-használatra, oktatásra is. Tehát egy szolgáltatási nap igazán sokszínű lehet, mint ahogyan abban bízunk, hogy könyvtárbuszunk a megye útjait járva új szint, új lehetőségeket visz mindent érdeklődő számára.

– **Dr. Prokai Margit:** A Borsod-Abaúj-Zemplén megyei nagy könyvtárbusz 2019. október 1-től indult el hivatalos, menetrend szerinti útjára 27 kistelepülésen. Kéthetente, 9 munkanapos menetrend szerint jut el minden megállóhelyre, ahol az állásidő 90 perc lesz. 2019 szeptemberében próbaüzemmódban indítottuk el a buszt a megyében, és kisebb módosításokat, közlekedésbiztonsággal kapcsolatos változtatásokat ekkor még meg tudtunk tenni. A jármű mindennap átlagosan három kistelepülést keres föl, a munkaidő végén pedig visszatér a miskolci településre. A gépjárművet C kategóriás jogosítvánnyal rendelkező, gyakorlott buszsofőr vezeti. A könyvtári szolgáltatásokról egy könyvtáros munkatárs gondoskodik a buszon, de természetesen a buszjárat működését a könyvtár Területellátási csoportja, felelős munkatársa, informatikusa, programszervezői is folyamatosan segítik, nyomon követik, szolgáltatásairól gondoskodnak.

– **Baranyában lassan 10 éve indult újra a könyvtárbuszos szolgáltatás, míg Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében 5 éve szolgáltat a jármű. Miként értékelik az elmúlt éveket a könyvtárbuszos szolgáltatás tekintetében?**

– **Miszler Tamás (Csorba Győző Könyvtár – Baranya megye):** Az elmúlt 10 évben nagyon sok minden történt a baranyai könyvtárbuszos szolgáltatásban. 2010-ben még egy busszal indítottuk újra a kistelepülési szolgáltatást, ma már két busszal, összesen 67 településre látogatunk el kétheti rendszerességgel úgy, hogy lehetőség szerint minden hónapban legyen hétfégi és hétköznapi szolgáltatás is egy településen. A tavalyi év során racionalizálnunk kellett már a menetrendet az újonnan csatlakozók miatt is. Erre továbbá azért volt szükség, mert az elmúlt években volt egy organikus fejlődés, aminek következtében újabb és újabb települések vették igénybe a szolgáltatásokat, azonban radikálisan nem nyúltunk hozzá a megszokott útvonalakhoz. Ennyi év után ezt is felül kellett vizsgálni. Úgy vélem, hogy kollégáim jól előkészítették az új menetrendet, így több új települést

sikerült bevonunk. Az 1-es számú könyvtárbuszunk jövőre lesz 10 éves, szükséges volt egy új külső megtervezésére és kivitelezésére, szerencsére az alapos előkészítő munka és kollégáim esztétikai érzéke okán, szép, új külsőt kapott a nagyobbik, régebbi gépjárművünk. Sok helyütt már megszoktak minket, részei vagyunk a helyi közösség életének, olyanok vagyunk, mint a mozgó bolt vagy a mozgó posta. Tudják, hogy rendszeresen jövünk és számíthatnak azokra a szolgáltatásokra, amelyeket nyújtunk a helyiek számára. Fogalmazhatunk úgy, hogy biztos pont vagyunk az életükben, bár ez a pont mindig mozgásban van: elmegy, de mindig visszatér. Az a másfél óra, amit egy településen töltünk, fontos része a helyi társadalomnak. Ezek a települések igen változatos szociológiai háttérrel rendelkeznek: van köztük nagyon szegény és van köztük olyan is, ami alvófaluként szolgál Pécs számára. Minden település más és más, így mindenhol megvannak azok a sajátosságok, amelyekhez kollégáinknak alkalmazkodnia kell, minden nap, minden szolgáltatóhely okozhat meglepetést és kihívásokat. Ezeken felül pedig igen nagy befolyásoló tényező az időjárás, ami szintén tud baráti és bosszús bajkeverő is lenni.

– **Tomasovszki Anita (Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár – Szabolcs-Szatmár-Bereg megye):** Öt év alatt bővült az ellátandó kistelepülések száma a megyénkben, jelenleg 28 ilyen település van a fehérgyarmati térségben, és míg kezdetben 12 nyíregyházi bokortanyát is kiszolgáltunk, de ezeken mára már csupán egy-két ember veszi igénybe a mozgó könyvtárat. A bokortanyákon Könyvtár Pontok kialakításával – tehát fix nyitvatartási idővel, nagyobb lélekszámú településrészen, óvoda, iskola, művelődési ház együttműködésével biztosítjuk az állampolgárok könyvtári ellátását. Mivel egyre nehezebb a települési önkormányzatoknak egy szolgáltatóhelyet biztosítaniuk és fenntartaniuk, ehhez megfelelő humán erőforrást rendelni, ezért választják a „Guruló Könyvtár” szolgáltatásunkat, ami kéthetente juttatja el hozzájuk a legfrissebb irodalmi műveket, folyóiratokat, magazinokat. Bár a kétheti 1,5-2 órás szolgáltatási idő nem túl sok, ezt igyekszünk maximálisan kihasználni, az igényeknek megfelelően alakítani a menetrendet. Kiemelt figyelmet fordítunk az olyan településekre, ahol még van iskola, óvoda, hogy a nekik megfelelő időben álljon ott a busz, illetve arra is ügyelünk, hogy a nyári szünetben is kellőképpen szolgáltassunk. Fontos megemlíteni azt, hogy egy ekkora felépítmény ki van téve az út és a környezeti hatásoknak, a szabolcsi utak, a benyúló ágak miatt egy ekkora jármű sokkal sérülékenyebb, így ennek karbantartását, javításait folyamatosan biztosítani kell. Ahogy Baranyában, úgy nálunk is el kell mondani a kistelepülésekről, hogy gyakorlatilag hozzá vannak szokva a mozgó szolgáltatásokhoz (tejes kocsis, kenyeres, postás stb.). Fontos esemény nálunk, hogy minden évben egy könyvtárbuszos település polgármestere felvállalja, hogy otthont ad a könyvtárbuszos polgármesterek találkozójának, ahova meghívjuk a település vezetőjét. A tavalyi találkozón kevesen tudtak részt venni, de jelenlétükkel megtisztelte rendezvényünket a Szabolcs-Szatmár-

Bereg Megyei Közgyűlés alelnöke és a fehérgyarmati térség országgyűlési képviselője is. Így lehetőségünk nyílt javaslatokat megfogalmazni a könyvtárbuszos szolgáltatás fejlesztésére.

– Milyen fejlődési lehetőségei vannak a szolgáltatásnak a megyében?

– **Tomasovszki Anita:** Elsősorban az internet-hozzáférést kell stabilá tennünk a könyvtárbuszon, ami biztosítja a szolgáltatásokat: a közérdekű információnyújtást, az elektronikus ügyintézkést vagy a Digitális Jólét Programhoz való kapcsolódást. Amíg nincs kiépítve megfelelő internethálózat a megyében, a határmenti településeken, addig nagyon nehéz megoldást találni. Sajnos a szolgáltató sem tudja ezt még orvosolni. Terveink szerint a baranyai mintát követve mi is bevezethetjük a KönyvtárMozi szolgáltatást a buszon, amennyiben a megfelelő technikai feltételek rendelkezésre állnak majd ehhez. Kiemelném a szociális funkcióját is a busznak. Az talán köztudott, hogy Szabolcs-Szatmár-Bereg megye az egyik legelmaradottabb megye az országban, nagy a szegénység és magas a munkanélküliség, az aluliskolázottak száma is magas. Ezért fontosnak tartom, hogy a könyvtárbuszos kollégák személyes és közvetlen kapcsolatot ápolnak a településen élőkkel. Úgy mond a könyvtáros az, aki egy közülük. Elfogadják és befogadják, nemcsak szolgálatot, de beszélget, segít, ha kell. Sokszor egy-egy rendezvényre sem érkeznek üres kézzel a kollégák: játékok, ajándékok, egy kis rágsálnivaló is mindig akad a buszon. Ezek olyan dolgok, amihez a gyerekek nem jutnak hozzá minden nap, vagy éppen sohasem.

– **Miszler Tamás:** A Baranyában meglévő két könyvtár busszal az extenzív fejlődés határait elértük, több település becsatlakozása e két gépjárműhöz már nem lehetséges további források bevonása nélkül. Azonban látok lehetőséget a szolgáltatások bővítésében, ami támogatná az iskolákat és óvodákat a digitális kompetenciafejlesztésben és egyéb, az oktatás kiegészítéseként, támogatójaként lépne fel helyben. Úgy vélem, a személyre szabott szolgáltatásokban a könyvtárbuszos szolgáltatásaink járnak a legelőrébb. Kollégáim pontosan tudják, hogy helyben ki-nek, mire van szüksége. Aki jól használja a szolgáltatásokat, igazából mindenhez hozzáfér, amihez a megyeszékhelyen, a Tudásközpont épületében is. Az inaktívabb településeken szükséges komolyabb kampányt folytatni annak érdekében, hogy a helyiek lássák, hogy ami jól működik az egyik faluban, az jól működhet 10 km-rel arrébb is. Erre vonatkozóan folyamatosan vannak akcióink, de ezt a jövőben is folytatnunk kell. Amiben még előrelépést tudok elképzelni, de ehhez szintén egyéb források bevonása szükséges, ha a Baranyához közeli, határon túli magyar települések könyvtári szolgáltatásait támogatni tudnánk.

– Az egri és a miskolci új könyvtárbuszokkal jelenleg ötre bővül a „nagy” könyvtárbuszok száma. Miként látják a könyvtárbuszos szolgáltatás jelenét és jövőjét hazánkban?

– **Tomasovszki Anita:** Mivel általános gazdasági, társadalmi jelenség, hogy a falvak kiürülnek, a fiatalok beköltöznek a városokba, vagy bejárnak dolgozni és az iskolába is oda járatják a gyerekeket, egy közös iskola van a környéken lévő településeknek, így a mozgószolgáltatást is át kell majd gondolni, hol és mikor kell majd szolgáltatni. És azt is, hogy mit kell szolgáltatni. A hagyományos dokumentumok mellett egyre nagyobb hangsúly helyeződik az elektronikus tartalmakra. Valószínűleg a jövőben más időközönként, esetleg máshol kell majd a mozgókönyvtári szolgáltatást biztosítani, de jelenleg még nagyon népszerű, és megbecsülik. Az olvasók szeretik ezt a szolgáltatásformát és igénylik a személyes találkozásokat, a könyvtári rendezvényeket.

– **Miszler Tamás:** A magam részéről igazán örülök annak, hogy Magyarországon is bővült a könyvtárbuszos szolgáltatók köre. Ez mindenképpen üdvözlendő, hiszen újabb tapasztalatok fognak születni, amiből mindannyian tanulhatunk és fejleszthetjük saját szolgáltatásainkat. Azok a települések, amelyeket jelenleg látogatunk, szükségét látják, hogy a jövőben is stabilan jelen legyünk az életükben. Sokszor ezen településeken nincs is más kulturális szolgáltatás. Vannak országok, mint például Szlovénia, ahol a könyvtárbuszok nagyobb szerepet játszanak a könyvtári szolgáltatásokban, hiszen darabszámban is több van belőlük, mint Magyarországon és sokkal színesebb szolgáltatási palettával rendelkeznek. Mi Pécsen és Baranyában igen széleskörű nemzetközi kapcsolatrendszert építettünk ki az utóbbi években annak érdekében, hogy az ellátásban részt vevő hátrányos települések számára máshonnan is gyűjtsünk tapasztalatokat és ezzel fejleszteni tudjuk a saját szolgáltatásunkat. Így volt ez az októberi holland-belga szervezésű nemzetközi könyvtárbusztalálkozóval is, ahol sok új dolgot tanulhattunk olyan könyvtáraktól, amelyek már évtizedes könyvtárbuszos tapasztalatokkal rendelkeznek.

Bemutatták a Muzeális Könyvtári Dokumentumok Nyilvántartását

2019. október 31-én az Országos Széchényi Könyvtár dísztermében teltházas szakmai rendezvényen mutatták be a megújult Muzeális Könyvtári Dokumentumok Nyilvántartását (<https://mkdny.oszk.hu/>), amely képes lesz Magyarország muzeális jellegű dokumentumkincseit egyetlen online térben egyesíteni. A rendszer jelenleg több mint 243 000 rekordot tartalmaz, és folyamatosan bővülni fog. Az új MKDNY rendszer a jelenleg fejlesztés alatt álló Országos Könyvtári Platform (OKP) első kész moduljaként jött létre, amelynek kialakítást 2016-ban az 1605/2016 (XI.8.) kormányhatározat indította el.

(Forrás: www.oszk.hu)

Fotó: Dobos Klára

Fotó: Dobos Klára

Fotó: Dobos Klára

3K
3K
3K
3K
3K
3K
3K
3K
3K
3K